

2003/4. számunkban közöltük Bodonyi Csaba hozzászólását az Európa és az épített környezet viszonya kérdéséről taglaló nemzetközi konferencián, amelynek célja egy közös európai építészeti politikára vonatkozó előkészítő anyag megvitatása volt. A teljes vitaanyagot és a hozzászólásokat a kamarai Építész Közlöny publikálta.

Igyekszem rövid és konstruktív lenni. Hozzászólásomat kritikával kezdem, annak dacára, hogy új tagok leszünk az EU-ban és udvariasnak kellene lennünk. Megjegyzem, én nem szavaztam az EU-ra, mert nem érzem Magyarországot felkészültnek a csatlakozásra, s jókedvem azóta sem növekszik. Hétfőn a Budapesti Építész Kamara EU-konferenciáján az egyik német tartomány kamarája elnökének előadását hallgattam. Ideje kétharmad részében arról beszélt, milyen feltételekkel dolgozhatunk mi, magyarok Németországban. A hátralévő időben viszont kiderült, hogy a munkahiánnyal küzdő 110 ezer német építész közül sokan minden bizonnyal itt fognak dolgozni, s az is kiderült, hogy ezt semmilyen eszközzel nem tudjuk fékezni. Megkaptuk jótanácsul azt is, hogy lejárt az ideje a „régimódi” protekcionizmusnak. Nos, minket nem az érdekel, hogy miként dolgozhatunk az EU teljes területén, hanem az, hogy itthon hogy boldogulunk. Furcsa azt hallani a gazdag ország emberétől, hogy csúnya dolog a protekcionizmus akkor, amikor éppen lehengerlik többszörösen tönkretett országunk piacát, különösen tudva azt, hogy a nagy példakép, az USA kőkemény protekcionizmussal védi piacát. Tehát nincs jó hangulatom. Mégis, azért jöttünk össze, hogy valamit fölépítsünk és megértésre találjunk. Ennek reményében a tárgyra térek.

A vitaanyaggal kapcsolatban két kritikát fogalmazok meg: az első nem a szöveg tartalmával, hanem irányultságával kapcsolatos. *Közös platformot* akar létrehozni, ami érthető, azonban ebből egy átlagosító és sok helyen semmitmondó eredmény jön ki. Ezenkívül – akarva-akaratlanul – úgy fogalmaz, mintha egy központi testület fogalmazna meg elveket, majd azokat „kell” a gyakorlatba átültetni, s a folyamat végén az embereket „bevonni”. Ha ez így működik, akkor át kell gondolni a struktúráját, hogy ne a felülről lefele módszerét, hanem az *alulról fölfelé* építkezést válassza. Ehhez az kell, hogy elkülöníthetők legyenek azok a közös elvek, amelyek mentén lehet egyetértés és közös platform (ez az *egység a sokféleségben* elve), és azok, amelyek mentén különböző vélemények jogosultak, amelyeket nem kell és nem is lehet átlagolni (ez a *szabadság az egységben* elve). Ha nem ez valósul meg, akkor minőségről nem lehet beszélni, csak a középszer diadaláról. Ezért számomra értelmetlen az a mondat, hogy „*napjaink európai építészete* nem rendelhető többé nemzeti határokhoz – a tervezés és az építés olyan szolgáltatássá vált, amelyről ma már *globális* alapon tárgyalnak”. Erről egy kedves barátom története jut eszembe, aki hasztalan kereste a New Yorki Modern Művészetek Múzeumában az építészeti szekciót, míg nem az egyik teremőr felvilágosította, hogy az építészet nem művészet, hanem biznisz. Nos, lehet, hogy Amerikában az, de azt gondolom, Európa még nem Amerika. Nekünk azt kell megfogalmaznunk, mi az európai építészet, és abban a *regionalitás* a közös érték.

A másik kritikám egy hiányt fogalmaz meg: a vitaanyagból hiányzik a *szociális* gondolat, az építészetet csak gazdasági tevékenységként kezeli, némi kulturális színezettel, a szociális kérdéseket a közhelyek szintjén érinti. Pedig az európai építészetnek van szociális aspektusa. Mi az építészet válasza az emberhez méltó élet jogának kérdésére, a jóléti szakadéokra, amely az egyes országokon belül és az EU egészén belül is növekszik? A szövegben a jólét fokozását célként említik, de Európa jólétét nem kívánja megosztani a világ szegényebb részével, sőt – úgy tűnik – Kelet-Európával sem.

A szöveg az állami beruházások csökkenését és a magántőke térnyerését említi, kiemelve a folyamatot elősegítő PPP-t (Public-Private-Partnership). Az anyag említi a PPP kockázatait és hátrányait, s az erre irányuló javaslatokat, mégis a PPP-t tartja az üdvözlőnek, a „megoldás modelljének”. Hiányzik azonban a Nyugaton ismert és eredményes közösségi tulajdonformák említése, melyek e hátrányokkal nem rendelkeznek, viszont jelentékeny szociális többletet hordoznak, amellyel a csatlakozó országokban kevésbé ismertek. Ezek a lakásszövetkezetek, a nonprofit közösségi vállalkozások, melyek eredményesen építenek és üzemeltetnek.

A fenntartható építkezés elve figyelmet fordít az anyaghasználatra, az energiagazdálkodásra és az életciklus-költségek elemzésére. Az anyag itt is és később is kiemelten a gazdasági aspektusokat említi, mint a környezeti szempontok fő elemét. A gazdaságosság azonban nem lehet döntő akkor, ha túlélésünk a tét. A hasznot learattuk, a környezet most nyújtja be a számlát.

A fenntartható építészet egyik eszköze az „Épületek energiateljesítményének irányelve”. Ez nagyon fontos lépés, ami lehetőséget teremt az épületek által okozott környezeti károk korlátozására, a Föld javaival való mértéktartó gazdálkodásra. Meg kell jelenjen a tervezés és a hatósági engedélyezés követelményeiben az épület környezetterhelésének tolerálható határértéke. Ám ennek nemcsak az energetikára kellene vonatkoznia, de egyéb aspektusokra is (laksűrűség, vízhasználat, szennyvízmisszió, stb.). A passzív és önellátó épületek eszközei nemcsak a vidék és az EU „peremkerületeinek” megerősítésére alkalmasak, hanem a városok környezetterhelésének mérséklésére is, a lakótelepek és belvárosi tömbök rehabilitációja során.

Az életciklus-költségek és az életciklus-értékelés fontos új módszerek. A szabványok és az alkalmazható építőanyagok minősítése terén ma Magyarországon súlyosan hátrányos helyzetbe kerültek a természetes, helyszíni előállítású és az újrafelhasznált, bontott építőanyagok. A 3/2003. (I.25.) BM-GKM-KvVM rendelet szerint ma ezen anyagok használata tilos. Égető szükség van e kérdés külön, specifikus szabályozására, mely elkülöníti a gyárban készített építőanyagok minőségellenőrzését és az olyan, évezredek technológiák szabályait, mint például a vályogfal, melynek alkalmazását a független minősítő szervezet erőltetése ellehetetleníti. A reciklálás és a környezetbarát építés hangoztatott elvei így üres frázissá szűkülnek és a szabályok csak a nagy építőanyaggyártó cégeknek kedveznek.

Magyarországnak van mondanivalója a világ számára. Az EU csatlakozást követően felmérhetetlen károkat okozna, ha az új tagoknak csalódások sorát kellene átélniük. Ehhez nem az állandó alkalmazkodásra van szükség, hanem értékeink felmutatására, érdekeink képviselésére és alávettség helyett partneri viszonyra. Ez lenne kamaránk feladata, és ennek az igénynek megértését várom leendő partnereinktől.